

Projekt Społecznego Rzecznika Praw Obywatelskich

Autor tekstu: **Małgorzata Gawlik**

Konceptcja Społecznego Rzecznika Praw Obywatelskich [201] narodziła się w bieżącym roku na kanwie dyskusji wokół związków państwowego ombudsmana z partią rządzącą Prawo i Sprawiedliwość. Inicjatywę wysunęła Polska Federacja Humanistyczna [202], która do jej współrealizacji zaprosiła wszystkie organizacje pozarządowe zainteresowane włączeniem się w społeczną ochronę praw i wolności człowieka i obywatela. [203]

Wedle pomysłodawców „społeczny rzecznik” miałby być instytucją społeczną mającą na celu wsparcie ochrony praw i wolności człowieka i obywatela w Polsce poprzez rozwój jej społecznej zaplecza, w szczególności poprzez:

- prowadzenie kampanii medialnych i społecznych mających na celu rozpropagowanie znajomości praw i wolności człowieka i obywatela oraz zainteresowanie ich ochroną szerokich warstw społecznych;
- współpracę z ombudsmanem państwowym w zakresie tych spraw, które są przez RPO chronione w niedostatecznym zakresie;
- podejmowanie we własnym zakresie kroków formalnoprawnych i informacyjnych w konkretnych sprawach, korzystając ze środków prawnych dostępnych w ramach społecznej ochrony praw człowieka i obywatela.

Z informacji medialnych wynika, iż rzecznik ów miałby być „alternatywny” względem RPO. Jest to jednak nieporozumienie. „Społeczny rzecznik” nie miałby bowiem żadnego formalnoprawnego umocowania do występowania w charakterze ombudsmana, z wszelkimi właściwymi tej instytucji środkami (konstytucja ani ustawy nie przewidują instytucji „społecznego rzecznika”). Mógłby jedynie korzystać ze środków ogólnodostępnych każdemu obywatelowi, a w pewnych warunkach - organizacji pozarządowej (np. kwestia włączania się do postępowania), jeśli ten „organ” zostanie zorganizowany w połączeniu z organizacją pozarządową (w szczególności federacją, stowarzyszeniem lub fundacją). Nie tylko jednak z racji umocowania formalnoprawnego operowanie pojęciem „alternatywny” jest błędne. Z projektu tej instytucji wynika, iż „społeczny rzecznik” nie miałby być żadnym konkurentem wobec RPO (co zdaje się sugerować określenie „alternatywny”), lecz jego uzupełnieniem. Zatem jeśli już definiować społecznego rzecznika przez odniesienie do RPO, to właściwsza byłaby nazwa „komplementarny”.

„Społeczny rzecznik” jest związany z ideą społecznej ochrony praw i wolności człowieka i obywatela. Wpisuje się w praktykowane zaangażowanie niektórych organizacji pozarządowych, które działalność na rzecz ochrony lub promocji praw obywatelskich mają wpisaną w swoje cele statutowe. Równocześnie koncepcja „społecznego rzecznika” wnosi istotne zmiany w społeczną ochronę praw obywatelskich, m. in.:

- mocniejsza legitymizacja działań — dzięki zaangażowaniu szeregu różnych organizacji pozarządowych, które mają wpływ na kształt instytucji i na wybór rzecznika; mocniejsza legitymizacja ma potencjalną szansę wzmocnić realny wpływ rzecznika społecznego w stosunku do pojedynczej organizacji pozarządowej, np. w zakresie takich środków klasycznego ombudsmana jak wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie wolności i praw człowieka i obywatela (art. 14 pkt 2 u.r.p.o.),
- lepsza „efektywność medialna” działań „społecznego rzecznika” co służyć ma edukacji obywatelskiej, który to aspekt funkcjonowania RPO jak i pojedynczych organizacji pozarządowych nie jest jak dotąd realizowany w sposób zadowalający.

Konstytucja w części *Środki ochrony wolności i praw* (rozdz. II — *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela*) nie przewiduje zinstytucjonalizowanej społecznej ochrony praw i wolności człowieka i obywatela. Taką ochronę przewiduje natomiast art. 17 a u.r.p.o.: „Rzecznik współdziała ze stowarzyszeniami, ruchami obywatelskimi, innymi dobrowolnymi zrzeszeniami i fundacjami na rzecz ochrony wolności i praw człowieka i obywatela”. Nie tylko wspomina się o społecznej ochronie praw i wolności człowieka i obywatela, ale i stanowi o tym, że do zakresu działań państwowego ombudsmana należy współdziałanie z organizacjami społecznymi, które wytyczają sobie za cel (wyłączny lub dodatkowy) ochronę owych praw i

wolności. To powinno stać się podstawą współpracy obu instytucji — państwowej i społecznej.

Środowiska inicjujące „społecznego rzecznika” wyznaczyły sobie za cel w szczególności wzmocnienie ochrony tych praw i wolności człowieka i obywatela, które na ogół uważane są za mniej istotne w działalności RPO, jak kwestie światopoglądowe, obyczajowe czy wolność ekspresji. W dokumencie uzasadniającym instytucję społecznego rzecznika pisze się o konieczności lepszej ochrony w zakresie związanym z dyskryminacją ze względu na wiek, orientację seksualną, pochodzenie etniczne, ubóstwo, świecki światopogląd, brak wykształcenia [204].

Można sobie wyobrazić kilka wariantów rozwoju tej instytucji, m.in.:

a. uzupełnienie ochrony praw obywatelskich poprzez objęcie większą uwagą tych z praw i wolności, które rzecznik państwowy z różnych względów chroni niezadowalająco;

b. ukształtowanie swoistej „pierwszej instancji” ombudsmana; ogniwa pośredniego między obywatelem a RPO — w sytuacji kiedy społeczny rzecznik skupiałby naprawę dużą liczbę skarg obywatelskich, które rozwiązywane byłyby w ramach posiadanych możliwości na poziomie ochrony społecznej, a jedynie przypadki najtrudniejsze, wymagające specjalnych środków, kierowane byłyby do RPO.

Drugi wariant wymagałby z pewnością wcześniejszego sukcesu idei społecznej ochrony praw obywatelskich i znaczącego umocnienia się „społecznego rzecznika”, następnie wykształcenia się pewnych zwyczajów, a następnie — być może — odpowiednich kroków legislacyjnych mających na celu wprowadzenie do ustawy o RPO instytucji społecznego rzecznika, według zasad jego funkcjonowania ukształtowanych zwyczajowo.

Przypisy:

[201] [Społeczny Rzecznik Praw Człowieka i Obywatela](#).

[202] [Polska Federacja Humanistyczna](#).

[203] M. Zagórski, *Życie Warszawy*, 23.2.2006 r.

[204] [Alternative Commissioner for the Protection of Human Rights \(social ombudsman\)](#).

Małgorzata Gawlik

Ur. 1980. Absolwentka administracji Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 26-11-2006)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5125) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5125>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie

prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl